

**ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАУЧНОТО ЖУРИ
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОНС „ДОКТОР“**

**ДО
ЧЛЕНОВЕТЕ НА
НАУЧНОТО ЖУРИ
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОНС „ДОКТОР“**

СТ А Н О В И Щ Е

от проф. Надя Бояджиева, доктор на юридическите науки, Институт за Балканистика
с център по тракология при Българската академия на науките

Член на научно жури за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление
2.2. История и археология, Нова и най-нова обща история (Съвременна история),
докторска програма: „Нова и най-нова обща история “

Автор на дисертационния труд: Ангел Юлиянов Апостолов

Тема: „Военно-политически аспекти на отношенията НАТО-Русия 1992-2002 г.“

1. Общо представяне на процедурата и на докторанта.

Назначена съм за член на научно жури със Заповед РД 38-159/ 23.03.2021 г. на Ректора на СУ „Св.Климент Охридски“ във връзка с процедура за защита на дисертационния труд на Ангел Юлиянов Апостолов, редовен докторант в Катедра „Нова и съвременна история“ при Историческия факултет на СУ „Св.Климент Охридски“.

Документите и материалите, които са представени за рецензиране, са в съответствие със ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св.Климент Охридски“.

2. Актуалност на тематиката, познаване на проблема и методика на изследването.

Избраната за изследване тема е безспорно актуална и важна. В началото на 90-те години на XX век настъпват необратими промени в системата на международни отношения и международноправното статукво, установено с мирните договори след Втората световна война. Дълбоките политически процеси и социални сътресения в редица държави от Източния блок довеждат до промени в държавното устройство и обществения живот. Двуполусният международен ред е разрушен и на мястото на едната свръхдържава – СССР, се появява Руската федерация. След разпадането на

Източния блок и саморазпускането на Организацията на Варшавския договор, Организацията на Северноатлантическия пакт (НАТО) остава единствената военно-политическа организация, пред която възникват нови задачи в международната среда на сигурност, което налага и преосмисляне на стратегията на Алианса.

Изследването на отношенията между НАТО и Русия и конкретно - на военно-политическите аспекти на тези отношения, представлява важна задача за изследователите от различни държави. В своята дисертация Ангел Апостолов си е поставил амбициозната цел да изследва тези сложни и изпълнени с обрати отношения, които играят основна роля във формирането на общата картина на състоянието на регионалната и международната сигурност. Използваните методи и подходи са правилни и подходящи.

3. Оценка на дисертационния труд. Критични бележки и препоръки.

Темата на изследването е дисертабилна. Тя е предизвикателна, интересна, но и трудна за изследване. Поради ограниченията на обема и съдържанието на това становище, тук няма да разглеждам отделно структурата и съдържанието на дисертацията. Тя е в обем на 559 стандартни машинописни страници, като в текста са обособени три глави. Във всяка една тематично са открити няколко раздела, които съответно се състоят от отделни параграфи; приложен е списък на документални източници и научна литература, таблици и диаграми и списък на съкращения. В Заключението са направени необходимите изводи, повечето от които намирам за удачни, други биха предизвикали дискусия.

Научните публикации по темата на дисертацията, които са посочени в автореферата, не са приложени към комплекта документи и поради това няма да бъдат оценявани в това становище.

Обектът на изследване, предметът на изследване, основните задачи, структурата и хронологичните рамки на изследването са представени от автора в увода. В него са изтъкнати важни аргументи в подкрепа на избора на темата. Използваните източници и литература са многобройни, като са посочени както български, така и чужди автори. Привлечени са документални източници от български и чужди архиви. Поставените в увода от автора научно-изследователски цели, задачи и намерения, сами по себе си са приемливи. В основната си част те са реализирани успешно.

В първа и във втора глава са изследвани отделни аспекти на отношенията Русия-НАТО, промените в международната среда, нагласите на различни кръгове на руския политически и военен елит и други въпроси, които в значителната си част са вече изследвани напълно или частично от други автори, включително и от български

автори. Поради това, смятам, че при така поставените хронологически граници на дисертацията – 1992 – 2002, не е необходимо за целите на това изследване да се прави подробен анализ на международната среда преди 1991 г., «перестройката» в СССР, и т.н. както и да бъде поставян акцент на вътрешно-политическите процеси в Руската федерация. Още повече, че поради многобройните научни изследвания на утвърдени специалисти в областта в България и в чужбина, е трудно да се направи съществен принос. Дори докторантът да приема, че това е необходимо и по някакъв начин обогатява изследването, то основните акценти биха могли да бъдат поставени в синтезиран вид в увода.

Същата констатация се отнася и за втория раздел на първа глава – приоритетите и реформите в сферата на сигурността биха могли да бъдат накратко представени за целите на това изследване, защото задачата е да се изследва взаимодействието между НАТО и Русия, а не толкова вътрешнополитическите аспекти на сигурността и политическите приоритети на самата Русия. Това по-скоро ненужно затормозява съдържанието с подробно разглеждане на въпроси, които вече успешно са изследвани в българската и чужда литература и е трудно да се направи приносно изследване.

Смятам, че основните научни приноси на докторанта са свързани с анализите и изводите и личното мнение, направени в трета глава, която е посветена на т.нар. „Прагматичен период“ в отношенията между Русия и НАТО, настъпил след разрушаването на отношенията между НАТО и Русия в резултат на Косовската криза през 1999 г. Тук са разгледани важни въпроси, свързани с опитите за възстановяване на отношенията НАТО-Русия като е поставен акцент върху значението на войната в Афганистан за възстановяване на отношенията между НАТО и Русия, както и между САЩ и Русия, борбата срещу тероризма като обща задача и институционализирането на отношенията в Съвета НАТО-Русия, но в същото време са посочени и пречките към постигането на доверие, свързани най-вече с разширяването на НАТО на Изток и реакцията на Русия.

Наред с посочените вече по-горе, тук ще спомена, неизчерпателно някои критични бележки и препоръки по отношение на използването на документални източници:

1. Авторът е използвал колекции в българските архиви и онлайн архивни колекции, публикувани от президентския архив на Бил Клинтън – Bill Clinton Presidential Archive, от архива на НАТО, от Централното разузнавателно управление на САЩ – от огромната колекция на Електронната читалня (U.S. Central Intelligence Agency - Electronic Reading Room), и от неправителствената

организация, известна като Архив за национална сигурност, както и незначителен брой документи, публикувани онлайн от базираната в гр.Москва фондация „Гайдар“. По някаква причина обаче авторът не се е възползвал от огромната колекция от меморандуми за разговори и преписи от телефонни разговори (memoranda of conversation and transcripts of telephone conversations - „memcons“ и „telcons“), публикувани онлайн от президентската библиотека на Джордж Буш (Буш 41) - George Bush (Bush 41) Presidential Library. Авторът действително се е възползвал от „memcons“ на библиотеката на Джордж Буш, публикувани от Архива на националната сигурност, но би могъл да намери много повече меморандуми на разговори, както и голям брой преписи на телефонни разговори, ако беше използвал директно публикуваните онлайн колекции на уебсайта на президентската библиотека на Джордж Буш – което му препоръчвам.

2. На стр. 57, авторът цитира два документа от фонд 89 на архив, известен като „ЦХСД“, но на стр.17 той правилно отбелязва, че този архив сега се нарича РГАНИ (има се предвид “Российский государственный архив новейшей истории”, който се намира в гр.Москва). Като се има предвид, че архивът е преименуван на „РГАНИ“ преди 22 години, защо той все още го цитира като ЦХСД на стр. 57?
3. Изглежда, че авторът не е използвал архивни документи и от Архива на Фондация Горбачов и изглежда, че той не е работил в РГАНИ и вместо това е намерил двата документа от „Фонд 89“ онлайн?

Посочените примери ми дават основание да препоръчам на автора да бъде по-прецизен при позоваването на документи от различни архиви.

4. По два основни въпроса, които са изследвани в дисертацията – интервенцията на НАТО на Балканите, и втория – войната в Чечня, не са взети под внимание важни изследвания. Конкретно, не е взето под внимание основното изследване на Alan J. Kuperman’s по въпроса за т.нар.“moral hazard” на хуманитарната интервенция на НАТО на Балканите. Препоръчвам авторът да се запознае със следните трудове на Алън Куперман: Alan J. Kuperman, “The Moral Hazard of Humanitarian Intervention: Lessons from the Balkans” *International Studies Quarterly*, Vol. 52, No. 1 (March 2008), pp. 49-80; както и с изследването под редакцията на Куперман: Kuperman, Alan. *Gambling on Humanitarian Intervention: Moral Hazard, Rebellion and Civil War* (New York: Routledge, 2006).

По отношение на втория въпрос: Във връзка с Втората руска война в Чечня, авторът прецизно разглежда първите няколко години от войната, но той би могъл да даде по пълно и по-прецизно изследване на военния аспект на конфликта, ако бе взел под внимание две важни студии на Марк Крамер, а именно: Mark Kramer, "The Perils of Counterinsurgency: The Russian War in Chechnya," *International Security*, Vol. 29, No. 3 (Winter 2004/05), pp. 5-62; Mark Kramer, "Guerrilla Warfare, Counterinsurgency, and Terrorism in the North Caucasus: The Military Dimension of the Russian – Chechen Conflict," *Europe-Asia Studies* (2005), Vol. 57, No. 2, pp. 209-290.

Въпроси към автора:

1. С какво Вашето изследване се различава от предишните изследвания за отношенията между Русия и НАТО през този период?
2. Смятате ли, че сте отделили достатъчно внимание на военните, както и на политическите въпроси в своето изследване?

4. Оценка на автореферата.

Авторефератът на дисертационния труд е в обем от 35 стандартни машинописни страници. Неговата структура и съдържание са методологично правилни. В него докторантът представя кратка характеристика на дисертационния труд, актуалността на темата, обекта и предмета на изследване, целите на изследването и основните задачи, структурата и хронологичната рамка на труда, историографски преглед на подбрани научни трудове в изследваната област от български и чужди автори, и използваните документални източници и съдържанието на труда по отделни глави. Откроени са приносите (макар и в синтезиран вид), посочените са публикациите на докторанта по темата на дисертацията.

Съдържанието и структурата на автореферата дава основание да се приеме, че авторефератът е в съответствие с изискванията на ЗРАС и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ Св „Климент Охридски“.

5.ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На основание на горното, смятам, че дисертацията на Ангел Юлиянов Апостолов съчетава добро обобщаващо изследване и дискусия на вторичната литература (на български и английски) с първични изследвания, включващи онлайн архивни изслед-

вания, някои архивни изследвания от български архиви, както и използване на мемоари. Въпреки че някои твърдения на автора са спорни, той е извършил едно солидно изследване, като е осъществил проучване на военно-политическите аспекти на отношенията между Русия и НАТО през първото десетилетие след разпадането на Съветския съюз. Голяма част от този материал е изследван в различна степен от други учени, но авторът не само съумява да представи умело постиженията в съществуващата литература по темата, но допринася със собствени тези и прозрения, със своето мнение и е изготвил дисертация, която отговаря на изискванията за изследване за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Дисертационният труд на г-н Ангел Юлиянов Апостолов отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св.Климент Охридски“.

Предвид гореизложеното, давам своята **положителна** оценка за научното изследване на г-н Ангел Юлиянов Апостолов на тема: „Военно-политически аспекти на отношенията НАТО-Русия (1992-2002 г.).

Призовавам почитаемите членове на научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор“, в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление, 2.2. История и археология, Нова и най-нова обща история на Ангел Юлиянов Апостолов.

Гр.София, 5 май 2021 г.

С УВАЖЕНИЕ:

(проф. д.ю.н. Надя Бояджиева)